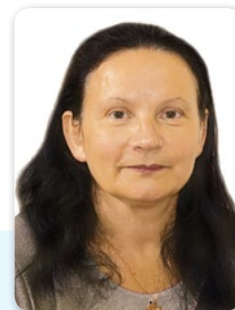

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Інтегративна основа в навчанні читати

Віра НАУМЕНКО,
канд. пед. наук, доцент, м. Київ

Як аналізувати художній твір так, щоб “препарування” не зруйнувало гармонії, а в результаті вдивляння в деталі ціле ставало більш виразним, значущим? Як пов’язати художній твір з іншими видами мистецтва, галузями знань, зрештою з реальним життям дитини? Поміркуймо разом і потренуймося на цікавому літературному матеріалі.

Читання — важливий елемент культури, інструмент творчого розвитку особистості, підвищення інтелектуального потенціалу нації. Тому дорослі, батьки й педагоги, мають змалку прищеплювати дітям інтерес до книжки, привчати їх до вдумливого сприймання літературних творів, формувати вміння користуватися бібліотекою, виховувати читацьку культуру.

Саме книжка спроможна забезпечити духовний розвиток особистості, навчити мистецтва творити себе і своє життя. А провідником для учнів на цьому шляху стане педагог, який допоможе глибоко осягнути зміст прочитаного, послуговуючись знаннями з різних галузей.

Важлива особливість літературного твору, яку конче потрібно врахувати під час роботи над ним, — його художність, яка сама по собі інтегративна. Художні засоби, сюжет, композиція — елементи єдиного цілого, спрямованого на розкриття пізнавального, естетичного, етичного потенціалу твору. Комплексний аналіз тексту, інтегрування всіх його складників має не відхилити читача від художності, а допомогти повноцінно її сприйняти. Як досягти цього, продемонструємо на прикладі аналізу оповіді Тетяни Луньової “Рибки й намистинки” з книжки “Усі ми будемо королевами, або Казка про Маринку та Мишенятко”.

Художник К. Іванова

Аналіз назви книжки як шлях до розуміння її змісту

Більш оптимістичної, амбітної, просто зухвалої обіцянки — “Усі ми будемо королевами” — читати ще не доводилось. А як її сприймають діти? Доцільно провести з учнями вступну бесіду, аби уточнити значення слова “королева” (“король”) і з’ясувати, як діти зчитують назву книжки.

Орієнтовний зміст бесіди

— Слово “королева” багатозначне, поясніть, що воно означає.

— Відтінки значення теж можуть бути різними, наприклад фразою “королева знайшлася” ми коментуємо зухвалі дії занадто самовпевненої особи. Який смисл, на вашу думку, вклала авторка у назву книжки?

— Чи кожен може стати королевою (королем)?

— Як цього можна досягти?

У ході бесіди важливо підвести учнів до розуміння, що королевою/королем називають не тільки титуловану особу, а ще й того, хто вирізняється своїми досягненнями, освіченістю, шляхетністю, високим рівнем відповідальності.

Читаючи казку, діти дізнаються таємницю, яку врятоване Мишеня

відкриває Маринці: вона не просто дівчинка, а Принцеса і, коли виросте, стане справжньою Королевою. І корону носитиме. А Мишеня, ви, мабуть, здогадуєтесь, Принц Мишачого королівства, і буде мишачим Королем (але корону не носитиме, бо “в короні дуже незручно тікати від котів”). Маринка в казці переживає різні пригоди, у яких за допомогою Мишеняти розвиває свої найліпші задатки, найцінніші людські якості.

Отже, бесіда, яку педагог проводить перед ознайомленням зі змістом твору, має важливе значення — вона передбачає інтегрування різних рівнів літературного аналізу: розуміння значення слова і розуміння авторського задуму. Без знайомства дітей із ширшим контекстом головні персонажі просто б змаліли. Тоді як проведене належним чином обговорення спонукатиме учнів плекати в собі справді королівські риси.

Первинне сприймання твору. Його емоційний вплив на читача

На наступному етапі учні знайомляться зі змістом оповіді “Рибки й намистинки”.

Короткий зміст оповіді

Тато висунув доньці сувору вимогу: прибрати з її робочого столу намистинки. На його думку, намистинкам не місце на столі. Маринка не могла придумати нічого ліпшого, як викинути їх.

Мишеня ж, побачивши такі гарні намистинки, запропонувало зробити з них рибок. Принесло дріт, робило рибок і навчало цього Маринку.

Дівчинка радо підхопила цікаву пропозицію, вміло працювала над її втіленням. А коли тато зайшов до кімнати і побачив на підлозі, полицках рибок, Маринка пояснила, що рибки зараз сплять, а завтра будуть плавати. Говорила впевнено, переконливо, спокійно, не боялася, що, може, зробила щось не так.

Тато зрозумів і похвалив доньку, назвав її розумницею. Тепер настала черга татові й мамі проявити креативність. Тато допоміг почепити рибок на ниточках. Кімната перетворилася на океан. І тато, й мама гралися з Маринкою в підводне царство.

Емоційний вплив художнього твору завжди передує інтелектуальному. Тому після першого його сприймання учні обмінюються враженнями.

- Чи зацікавили вас пригоди дівчинки й Мишенятка?
- Що вразило?
- Що було несподіваним?
- Чи хотіли б ви мати такого друга, як Мишенятко?

Прийоми роботи із запропонованим текстом на наступному етапі можуть бути різноманітні: одні учні працюватимуть індивідуально, інші — в парах чи групах. Але всім їм для цього треба ще раз прочитати твір.

Візуалізація змісту художнього твору

Формуванню вміння читати з розумінням, висловлювати власну думку, виявляти критичне мислення, творчість, ініціативність, а також здатність обґрунтовувати позицію, керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв’язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами сприяють різноманітні способи візуалізації прочитаного, як-от створення малюнків, схем, таблиць, кадрів до мультфільму.

Як можна візуалізувати сюжет оповіді “Рибки й намистинки”? Почнімо із заголовка, адже в ньому зосереджена суть. Потім будемо розкривати зміст твору.

— Чому у заголовку є намистинки? (Тому що з них починається описана подія).

— Чому намистинки постали в центрі нашої уваги? (Їх треба було прибрати зі столу).

— Хто запропонував це зробити? (Записуємо персонажа твору — тата і його вимогу).

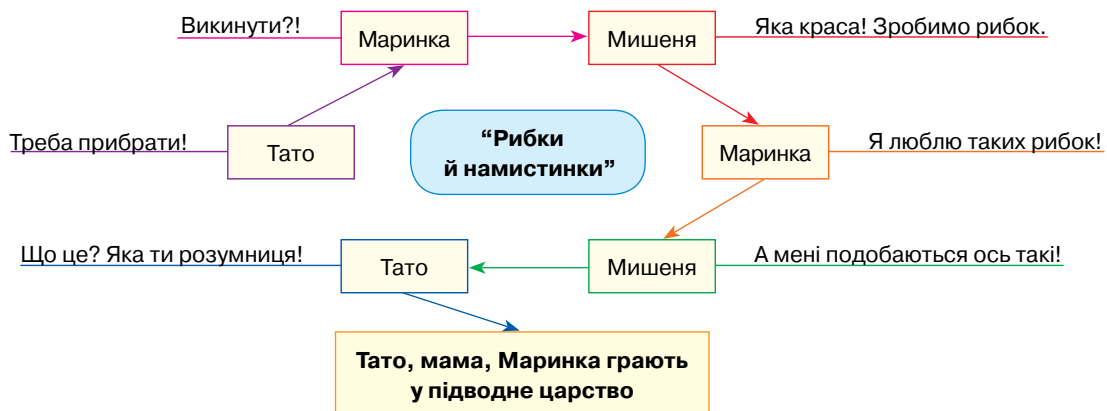
— Як міг тато промовити ці слова? Як ми їх запишемо? (Цікаво при цьому вибрати колір крейди або олівця. Хоч ми і знаємо, що означає більшість кольорів, але можна покластися на пропозицію дітей: як вони відчують значення кольору).

— Прибрати намистинки, тобто викинути їх, мала Маринка. Їй було жаль. Запишемо це.

Поступово учні під керівництвом педагога створюють графічну картинку (картку, схему) твору, яка в кінцевому варіанті може мати ось такий вигляд (див. схему).

За цією схемою можна рухатися у глиб твору: назвати персонажів, з відповідною інтонацією прочитати

Схема

БУДУЄМО НОВУ ШКОЛУ РАЗОМ

Журнал “Учитель початкової школи”

пропонує на допомогу педагогам
сучасні методичні матеріали

ЗАОЩАДЬТЕ до 10%

- 1 Заходьте на сайт upsh.com.ua
- 2 Оформлюйте онлайн-передплату на журнали “УПШ” та “Джміль”
- 3 Щомісяця гарантовано отримуйте надійну методичну підтримку!

ІНДЕКСИ для передплати на пошті

“УПШ”
Індекс 89869

+

“Джміль”
Індекс 40295

=

Комплект
Індекс 68604

ЗУСТРІЧАЙТЕ У 2019 РОЦІ

Спецвипуски, що представляють кращий досвід педагогів Львівської та Сумської областей (№2, №9)

Тематичні номери:

- Унікальні місця України (№6)
- Емоції та почуття (№12)